కాకీ చొక్కాలో కాఫీ చుక్క

రామేశంగారు పాఠాలు చెప్పి సైకిలుమీద యిల్లు చేరేసరికి లోపల కోడలి మాటలు వినిపిస్తున్నాయి.

"ఈ కాకి చొక్కాలో కాఫీ మరకలెలా వచ్చాయండీ?"

"చొక్కాలోనా? చొక్కా మీదా?"

"మీదకి మడతపెట్టిన చొక్కా చేతిమడతల్లో—సరా? – నా ప్రశ్నని సవరించడం కాదు సమాధానం చెప్పండి."

ఫకాలున నవ్వేశాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

అదే పొరపాటు. అబద్ధం చెప్పాలనుకొన్నావాడికి నవ్వు సరైన ప్రారంభం కాదు. నిజం చెప్పాలనుకుంటే నవ్వు అవసరం లేదు. సుబ్రహ్మణ్యం నవ్వింది అందుకు కాదు. అసలు ఎప్పుడూ అలాంటి విషయాలు పట్టించుకోని పంకజం అంతసూటిగా, అనుమానంగా ప్రశ్న అడిగినందుకు.

అనుమానంతో ఎర్రబడిన ఆ ముఖాన్ని చూస్తూ, ప్రతీ ఆడదీ మగాడిని అనుమానించడం కనీసం ఒక్కసారయినా అవసరం అనిపించింది. అనుమానం ఆడదానికి భర్త మీద ఉన్న "పొజెసివ్‌నెస్"ని చాటుతుంది. భర్త రహస్యంగా గర్వపడే క్షణం అది.

"మైడియర్ వైఫ్! నా జీవితంలో మరో ఆడది లేదు, రాదు. నీదైన ఈ సుమధుర స్వప్నాన్ని మరొకరి నిద్రలో తెల్లవారనివ్వను" ఎవరో కవి మాటల్ని అంటూ ఆమె భుజం చుట్టూ చెయ్యి వేశాడు.

చెయ్యి తీసేసింది.

"ఏమిటండీ ఈ మరకలు?" అన్నప్పుడు "ఏం లేదు నీ మొహం!" అంటే తీరిపోయేది-

కానీ "దొంగాడా కరవకురా" అన్నట్టు ఆడదీ, స్వప్నం, మాధుర్యం ఏమిటీ ఖర్మ! పంకజం అమాకురాలు. భర్త మాటలకి బొత్తిగా కన్‌ఫ్యూజ్ అయిపోయి చొక్కా తీసుకువెళ్ళి పెరట్లో బాల్చీలో పారేసింది.

ఇది జరగబోయే తతంగానికి కేవలం నాంది మాత్రమే.

అసలు ఈ సంభాషణ సుబ్రహ్మణ్యానికి కేవలం నవ్వు పుట్టించినా రామేశంగారికి మాత్రం వణుకుపుట్టించింది. ఎంచాతనో ఆపాదమస్తకం కంపించిపోయాడు.

భర్తపట్ల భార్య విశ్వాసం పంకజాన్ని అక్కడితో ఆపింది కాని, సాటి మగవాడిపట్ల మరొక మగవాడి అనుమానం లాంటిదేదో రామేశాన్ని పట్టి పీడించింది.

అందుకు కారణాలు చాలా ఉన్నాయి. మొదటిది సుబ్రహ్మణ్యం పుట్టి బుద్ధి ఎరిగాక ఎప్పుడూ కాఫీ తాగలేదు. అసలు దాని రుచి ఎలా ఉంటుందో కూడా తెలీదు. కాఫీని విషంలాగా చూస్తాడు. మరి ఫ్యాక్టరీకి వెళ్ళే కాకీ యూనిఫారం మీద కాఫీ చుక్క ఎలా పడింది? దానికి సమాధానంగా చిరునవ్వు ఎందుకొచ్చిందీ?

ఆ రాత్రి రామేశంగారికి నిద్రపట్టలేదు. సుబ్రహ్మణ్యం లోకోషెడ్‌లో మెకానికల్ ఇంజనీరు. డీసిల్ ఇంజన్లు ఆగిపోకుండా ఎలా నడపాలో బాగా తెలుసు. కాని ఆడదాని మనసు ఎప్పుడు ఎలాంటి సందర్భంలో ఆగిపోతుందో తెలీదు. రామేశంగారికి పాఠాలు చెప్పడం ముప్ఫై ఏళ్ళ అలవాటు. మనస్సులు మరమ్మత్తుకి రాకముందే దారిన పెట్టడం అతని వృత్తి.

లేచాక కొడుకుతో ఒకసారి మాట్లాడాలనుకొన్నాడు.

* * * * *

మరునాడు ఉదయం పేపరు చదువుకొంటున్న రామేశంగారి దగ్గరికి వచ్చి కూర్చున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

'చోప్రా కేసు ఏమయింది డాడ్!" అంటూ.

పేపరుమీదకి దృష్టి పోవడం లేదు రామేశంగారికి. న్యూస్‌పేపరు అందిస్తూ అడిగాడు. "అబ్బాయ్! ఒక చిన్న విషయం!"

"ఏమిటది!"

"కాకీ చొక్కాలో కాఫీచుక్క-"

ఒక్క క్షణం తెల్లబోయి చూసి ఫక్కున నవ్వేశాడు సుబ్రహ్మణ్యం "నీకూ పట్టిందా ఆ పిచ్చి? ఏదో నాన్సెన్స్" అంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

మామగారు ఆ ప్రశ్న అడగడం, భర్త సమాధానం చెప్పకుండా వెళ్ళడం పంకజం

గమనించింది. ఆమె గమనించిన సంగతి రామేశంగారూ గమనించారు. గాభరాపడ్డారు. చినుకుల్ని చూసి గాలివానని గుర్తు పట్టే వయస్సు రామేశానిది.

ఎందుకు ఆ విషయం చెప్పడంలేదో రామేశానికి అనవసరం. కాని చెప్పకపోవడం కోడలి మీద ఎటువంటి ప్రభావాన్ని కలిగిస్తోందో అతను గ్రహించాడు. ఆ మధ్యాహ్నం కోడల్ని అడిగాడు.

"అబ్బాయి మీద నీకు నమ్మకం లేదా అమ్మాయ్?" పంకజం మామగారి ముఖం చూసింది "నా మీదే ఆయనకి నమ్మకం లేదు"

ఇవే – ఇవే – మాటలు!

ఆ సాయంకాలం ప్రైవేటు మానేసి లోకోషెడ్‌వేపు నడిచాడు. డ్యూటీ ముగించుకు వస్తున్న సుబ్రహ్మణ్యం తండ్రిని చూసి మొదట నిర్ఘాంతపోయాడు.

"ఏమిటి డాడీ?" – "మీరిక్కడికి"

"ఎప్పుడూ యిలా రాలేదు కదూ?"

"అవును"

"ఎప్పుడూ జరగకూడనిది జరుగుతుందేమోనని భయంతో వచ్చాను"

"ఏమిటది?" తెల్లబోయాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"కాకీ చొక్కాలో కాఫీ చుక్క"

మళ్ళీ నవ్వేశాడు సుబ్రహ్మణ్యం. స్టాఫ్ బస్సు హారన్ మోగిస్తోంది. అప్పుడే అంతా ఎక్కేశారు. సైకిలు పట్టుకు నిలబడిన తండ్రిని చూస్తూ "త్వరగా వెళ్ళు. ఇంటిదగ్గర మాట్లాడుకొందాం. ప్రైవేట్లు పూర్తి చేసుకురా" అన్నాడు.

పరుగున వెళ్ళి బస్సు ఎక్కాడు.

అలాగే నిలబడిపోయారు రామేశంగారు.

రెండు రోజుల తర్వాత అర్థమయింది. కోడలు సరిగ్గా భోజనం చెయ్యడంలేదని. ఇంట్లో తండ్రీ కొడుకులు చాలా అరుదుగా కలుసుకుంటారు. రామేశం అయిదుకే లేస్తాడు. సుబ్రహ్మణ్యం ఏడుకి లేస్తాడు. రామేశం తొమ్మిదికి నిద్రపోతాడు. సుబ్రహ్మణ్యం పన్నెండుకి నిద్రపోతాడు. ఇద్దరినీ, ఆ యింటినీ సాకే బాధ్యత పంకజానిది. పంకజానికి చదువులేదు. కాని సంస్కారం ఉంది. విజ్ఞత లేదు. కాని వివేకం ఉంది. మూర్ఖత్వం లేదు. కాని పట్టుదల ఉంది. అవిశ్వాసం లేదు. కాని అనుమానం – యిప్పుడు – ఉంది.

రామేశానికి అన్నం సయించడం లేదు. ఇదంతా సుబ్రహ్మణ్యానికి తెలీదు. ఈ యింటినీ ఈయింట్లో ప్రశాంతతని కాపాడవలసిన బాధ్యత ఎంత ఉందో రామేశానికి తెలుసు.

ఆదివారం నాడు పదిగంటలకి అబ్బాయి దొరికాడు. "సుబ్బా – నువ్వు చెప్పనన్న విషయం" మళ్ళీ కదిపాడు.

"ఏమిటి"

"కాకీ చొక్కాలో–"

"డాడ్! అయామ్ బిజీ. కెన్ యిట్‌నాట్ వెయిట్?" విజయవాడలో ఆగిపోయిన డీసిల్ యింజన్‌ని రిపేరు లేకుండా వాల్తేరు ఎలా తీసుకురావడం అన్న విషయం గురించి మధనపడుతున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. ఒక యింజను మూలపడడం వల్ల ఒకవారం ప్రోగ్రాం తల్లకిందులవుతుంది. మధ్యలో ఈ కాకీచొక్కా, కాఫీ చుక్క. ఏ పని చేపట్టినా ఆ ఏకాగ్రతకు భంగం కలగడాన్ని సహించడు సుబ్రహ్మణ్యం. బాత్‌రూంలో వీపు రుద్దుకొంటున్నప్పుడు వీపు గురించి ఆలోచించినట్టే, ఆఫీసులో డీసిల్ ఇంజను గురించి, బజారులో కాకరకాయల గురించి ఆలోచిస్తాడు. అంతేకాదు. ఆ సమయంలో బయటి ప్రపంచం, దానికి సంబంధించిన విషయాలన్నీ అసందర్భంగా కనిపిస్తాయి. అందుకనే సుబ్రహ్మణ్యం సమర్థతమీద ఆఫీసులో అందరికీ గురి. అయితే యిప్పుడు అతని నిజాయితీకి, వ్యక్తిత్వానికీ పరీక్ష. అది చాలా చిన్న విషయమని అబ్బాయి పక్కకి తోసేస్తున్నాడని గ్రహించడానికి ఎంతో సేపు పట్టలేదు రామేశంగారికి.

నాలుగోరోజు పంకజానికి జ్వరం వచ్చింది. డాక్టరు దగ్గరికి తీసుకువెళ్ళి మందులిప్పించాడు కాని, ఆమె మనస్సులోని అస్వస్థత యింకా అలాగే ఉందని ఒక్క రామేశానికే తెలుసు.

మరునాడు సాయంకాలం సుబ్రహ్మణ్యం ఆఫీసునుంచి రాగానే రామేశం చెప్పాడు. "రేపు నువ్వు ఆఫీసుకి సెలవు పెట్టు".

"ఎందుకు?"

"పని ఉంది – యిప్పుడు చెప్పను"

"ఆఫీసులో తీరిక–"

పాతికేళ్ళనాటి రామేశంగారి వ్యక్తిత్వం మళ్ళీ తిరగబడింది.

"తీరికలేక పోయినాసరే. అవసరమయితే ఉద్యోగానికి రాజీనామా చెయ్యి. నేను మరోకొత్త ఉద్యోగం చూసి పెడతాను!"

ఆ కంఠంలో అధికారం సుబ్రహ్మణ్యానికి తెలుసు. వయసులో నిరంకుశంగా బ్రతికిన పాత డి.ఈ.ఓ. గారిది. వృద్ధాప్యం ఆ వ్యక్తిత్వాన్ని దాచేసి యిప్పుడు కేవలం బడిపంతుల్ని మాత్రం మిగిల్చింది. కానీ మళ్ళీ యివాళ?

సుబ్రహ్మణ్యం మరునాడు రెడీ అయ్యాడు. ప్రైవేటు టాక్సీ పిలిపించారు రామేశంగారు.

"అమ్మాయ్! టాక్సీ సిద్ధంగా ఉంది" అని కేకేశారు కోడల్ని ఉద్దేశించి.

సుబ్రహ్మణ్యం ఆశ్చర్యపోయాడు. కాని ఆయన ముఖంలో నిశ్చలతని చూసి ఏమీ అడగలేక పోయాడు. నీలిరంగు పట్టుచీర కట్టుకుని దేవాలయానికి బయలుదేరినట్టు సిద్ధమయి టాక్సీలో ఎక్కింది పంకజం. టాక్సీ ఊరు దాటాక మాట్లాడారు రామేశంగారు.

"సుబ్బూః ఈ పాతికేళ్ళలో నీతో ఎప్పుడూ ప్రస్తావించనిదీ, నువ్వు అడిగినా సమాధానం చెప్పనిదీ ఓ విషయం ఉంది తెలుసా?"

"ఏమిటది?"

"మీ అమ్మ!"

తుళ్ళిపడ్డాడు సుబ్రహ్మణ్యం. చిన్నతనంలో తనకి జ్ఞానం వచ్చినప్పటినుంచీ గోరుముద్దలు నాన్నే తినిపించాడు. స్కూలుకి నాన్నే తీసుకెళ్ళాడు. బలపం పట్టుకొని అక్షరాలు దిద్దించాడు. బాలశిక్ష చదివించాడు. పండగకి తలంటిపోశాడు. పరీక్షకి చదువు నేర్పాడు. డిగ్రీ పుచ్చుకోవడానికి తనతోపాటు యూనివర్సిటీకి వచ్చి గర్వంగా చూసి ఆనందించాడు. చివరగా నాలుగేళ్ళ క్రిందట తనొక్కడే పెళ్ళి జరిపించాడు. కాని జీవితంలో అన్ని దశలలోనూ కనీసం ఒక్కసారయినా తప్పనిసరి గుర్తుకొచ్చే వ్యక్తి అమ్మ.

ఆ ప్రశ్నకి సమాధానం ఎప్పుడూ నాన్న దగ్గర్నుంచి రాలేదు. ఆ ప్రసక్తికి నుదురు ముడుతపడేది. బాధతోనా? కోపంతోనా? విసుగుతోనా? ఇంట్లో అమ్మ ఫోటో లేదు. తనజీవితంలో అమ్మ జ్ఞాపకాలు లేవు. నాన్న నోటితో అమ్మ ప్రస్తావన ఏనాడూ తీసుకురాలేదు. ఆశ్చర్యం. అతని మిత్రులు, అక్కడా అక్కడా తటస్థపడే కొద్దిమంది బంధువులూ ఎవరూ ఆవిడ ప్రసక్తి ఏనాడూ ఎత్తలేదు. అమ్మ ఎలా ఉంటుంది? ఎప్పుడు పోయింది? ఎందుకు పోయింది? యివన్నీ సుబ్రహ్మణ్యం జీవితంలో సమాధానం రాని ప్రశ్నలు. అందువల్ల, తండ్రి తన జీవితంలో మొదటిసారిగా తనంతటతానై అమ్మ ప్రసక్తి తీసుకురావడంతో నిర్విణ్ణుడయి చూస్తూ ఉండిపోయాడు.

పంకజం కూడా అంతకాకపోయినా, అలాంటి కారణాలకే నిర్ఘాంతపోయింది. కాని రోడ్డు వేపే నిర్లిప్తంగా చూస్తూ చెప్పారు రామేశంగారు.

"అబ్బాయ్! గత పదిరోజులుగా ఆలోచించి ఈ జీవితంలో చెయ్యనక్కర లేదనుకున్న పనిని చేస్తున్నాను. ఇలా జరిగే రోజు వస్తుందని, రావాలని ఎదురు చూడలేదు. ఊహించలేదు. కాని యివాళ మళ్ళీ ముప్పయి ఏళ్ళ కిందట మూసేసిన ఒక తలుపుని తెరుస్తున్నాను"

"అంటే!" అర్థం కాక చూశాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"మరో పది నిముషాల్లో మీ అమ్మని చూడబోతున్నావు నువ్వు. నేను తాళి కట్టిన భార్యని నా జీవితంలో కేవలం బాంధవ్యాన్నే తప్ప మరే పాత్రనీ వహించని నీ ఊహలో – నీ తల్లిని" ఆ మాటలంటున్నప్పుడు ఆయన కంఠం గాద్గదికమయిందా? గొంతు బొంగురు పోయిందా?

ఒక్క క్షణం సుబ్రహ్మణ్యం నిశ్చేష్టుడయిపోయాడు. అనూహ్యమయిన ఆ సంఘటనకి ఎలా సిద్ధపడాలో మనస్సుకి అర్థం కావడంలేదు. పుట్టి బుద్దెరిగాక ముప్పై ఏళ్ళు పెరిగిన కొడుకు మొదటిసారిగా తల్లిని చూడడం ఎలా ఉంటుంది? అసలు తల్లి బతికి

ఉందనీ, దేశానికి అడ్డంగా డీసిల్ యింజన్లు నడిపే తాను, యింత సులువుగా యింత చిన్న ప్రయాణం చేసి తల్లి సమక్షంలో నిలబడగలడనీ ఎన్నడూ ఊహించలేదు. సుబ్రహ్మణ్యానికి తెలియకుండానే కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి. తండ్రివేపు చూశాడు. కాని రామేశంగారు కారులోంచి బయటకు చూస్తున్నారు. ఇంకేం మాట్లాడలేదు.

తను చూడని అత్తగారిని మొదటిసారిగా చూడబోతున్నానన్న ఆలోచన ఒక్కక్షణం పంకజాన్ని భయపెట్టింది. అంతకు మించి ఉత్సాహపరిచింది.

ముందు తోట, దారిపొడుగునా ఫెర్న్ గులాబీ మొక్కలు ఉన్న ఆవరణలోకి టాక్సీ తిరిగింది. గేటు మీద "ఎన్. మీనాక్షి, డిస్ట్రిక్ట్ వెల్ఫేర్ ఆఫీసర్" అన్న బోర్డు. పోర్టికోలో జీపు. డవాలా బంట్రోతు. టాక్సీ దిగుతున్న కొత్త మనుషుల్ని చూసి అనుమానంగా మొరిగింది ఆల్సేషియన్. ఏ విధంగా చూసినా హెూదాలోనూ, సంపదలోనూ, తనకంటే పెద్దస్థాయిలోనే ఉంది అమ్మ అనుకున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"జిమ్మీ? ఏమిటా అరుపులు!" అని కసురుకుంటూ బయటికొచ్చింది ఆవిడ. ఎదురుగా నిలబడిన వాళ్ళని చూసి హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. భర్తని గుర్తుపట్టింది. పక్కనున్న పొడవాటి మనిషిని ఇంకా సులువుగా గుర్తుపట్టింది. పంకజానికి భర్త పోలికలు ఎవరివో యిప్పుడర్థమయింది. పొడవాటి ముక్కు. నిలువెత్తు విగ్రహం. ఠీవి. అన్నీ తల్లి పోలికలు.

అమ్మ చాలా అందంగా ఉందనుకొన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. అమ్మలో ఆప్యాయత ఎలాంటిదో చూడని అతనికి మొదట ఆమెలో హుందాతనం, ఠీవి కనిపించాయి. అసంకల్పితంగా ఆ క్షణంలోనే ఆమె కళ్ళు – అశ్రుపూరితాలయ్యాయి.

"రాములూ! హాల్లోకి కాఫీ తీసుకురమ్మని నాగమ్మతో చెప్పు. ఫైల్సు తరవాత చూస్తాను. రండి" అని కొడుకువేపు తిరిగి "రా సుబ్బూ! నీపేరు సుబ్రహ్మణ్యం–నాకు గుర్తుంది" అని కోడలివేపు తిరిగి "నీపేరు నిన్ననే తెలిసింది. యూనో – నేను నీ అత్తగారిని. రండి" అంది. పోర్టికోలో నిలబడి ఉన్నారు రామేశంగారు. ఆ వయస్సులో కూడా ఆయనకి చేతికర్ర అలంకారంగా కనిపించేది సుబ్రహ్మణ్యానికి. కాని మొదటిసారి దాని అవసరం తెలిసినట్టు దానిమీద వాలిపోయారు. ఒక్క అడుగు వెనక్కి వేసి "రండి" అంది.

అర్హతని పోగొట్టుకున్న ఉద్యోగికి అధికారి యిచ్చే ఆహ్వానంలాగ ఉంది ఆ పిలుపు.

తండ్రీ తల్లీ పలకరింతని అబ్బురపాటుతో చూస్తున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. మొదటిసారిగా ఆ సమక్షంలో తను పసివాడయినట్టూ అనిపించింది. నాగమ్మ వచ్చింది. "అందరికీ మొదట కాఫీ యియ్యి నాగమ్మా–కాదు. అబ్బాయికి బోర్న్‌విటా–అయ్యగారికి కాఫీలో పంచదార వద్దు" అని ఆయనవేపు తిరిగి "రైటేనా?" అంది రామేశంగారు తలూపారు.

మీనాక్షి జుత్తు అక్కడా అక్కడా – నెరిసింది. కళ్ళకి అద్దాలు, తలలో పువ్వులు, నుదుటిన ఎర్రని కుంకుమ బొట్టూ. ఇంతలో ఫోను మోగింది. రిసీవరు ఎత్తి "నో యివాళ

రాను-యునో. ఇవాళ మా అబ్బాయి, కోడలు వచ్చారు. అయామ్ బిజీ. ఒకే-ఒకే" అని ఫోను పెట్టేసింది.

నాగమ్మ తెచ్చిన ఫలహారాన్ని తానే స్వయంగా అందరికీ వడ్డించింది. కొడుకు వేపు తిరిగి "రైల్వే ఉద్యోగం ఎలా ఉంది? త్వరలో ప్రమోషన్ వస్తుందట? మీ నాన్నగారు చెప్పారు. యూఆర్ ఏ హార్డ్ వర్కరట. గుడ్-గుడ్" అంది.

సుబ్రహ్మణ్యం ఆశ్చర్యంతో, ఆనందంతో ఆమెని అలానే చూస్తున్నాడు. రామేశంగారు ఒక్కమాట కూడా మాట్లాడలేదు.

సుబ్రహ్మణ్యం ఆశ్చర్యంతో, ఆనందంతో ఆమెని అలానే చూస్తున్నాడు. రామేశంగారు ఒక్కమాట కూడా మాట్లాడలేదు.

నాగమ్మ రెండు కాఫీలు టేబులు మీద పెట్టి "ఈ రెండింట్లో పంచదార లేదమ్మగారూ" అంది.

రామేశంగారు ఆశ్చర్యంగా భార్యవేపు చూశారు.

"అంటే నువ్వు కూడా"

మీనాక్షమ్మ నవ్వింది. "సహధర్మం మనల్ని దూరంగా ఉంచినా, ఆరోగ్య ధర్మం మనలో ఇంకా సామాన్య లక్షణాల్ని వేటినో మిగిల్చింది. డోన్ట్‌ఫర్‌గెట్. నాకూ వయస్సు మీదపడింది. నాకూ ముప్పై ఏళ్ళ కొడుకున్నాడు" అంది.

పంకజం తలమీద చెయ్యి వేసి నిమిరి, భర్తవేపు తిరిగి "కోడలు నాకు నచ్చింది. చాలా అందమైన పిల్లను చేశారు. కోడల్ని ఎంచడంలో భార్యని ఎంచుకొనే పొరపాటు చెయ్యలేదు మీరు. లేదా ఆ పొరపాటే మీకు కనువిప్పు అయిందో!" రామేశంగారు తెల్లబోయారు.

మాటలో అధికారంలో తెచ్చిన వ్యంగం కంటే ఏ మూలనో బాధ కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించింది.

"ఇవాళ మీ అందరి భోజనం యిక్కడే. నేనే వంటచేసి పెడతాను". మళ్ళీ నీకెందుకు శ్రమ? మాట్లాడాక వెళ్తాం" అని రామేశంగారు నసిగారు.

మీనాక్షమ్మ కళ్ళలో మళ్ళీ నీళ్ళు తిరిగాయి. "శ్రమా! అది నా హక్కు అని మరిచిపోతున్నారు మీరు. మీరు కట్టిన మాంగల్యం ఇంకా యిక్కడే ఉంది. ముప్పై ఏళ్ళ తరవాత మళ్ళీ నా పాత్రని ఒక్కసారి గుర్తు చేసుకుంటాను"

పంకజం గంభీరమయిన ఆ స్త్రీ మూర్తిని అబ్బురపాటుతో చూస్తూ కుర్చుంది. ఇటువంటి వ్యక్తి తన అత్తగారన్న గర్వమేదో ఆమె కళ్ళలో ద్యోతకమయింది.

"అమ్మాయ్! నీ భర్తకి యిష్టమయినదేదో చెప్పవుగానీ, నాతోరా" అంటూ రామేశం వేపు తిరిగి – "పోర్టికో దగ్గర మీ యిద్దరికి కుర్చీలు వేయించాను. చలిగాలి ఎక్కువగా ఉంది. గార్డెన్‌లో వద్దు. మరో అరగంట పోయాక లోపలికి రండి. మజ్జిగ చేసి ఇస్తాను" అంది.

తల్లితో వంట గదిలోకి పరుగున వెళ్ళి ఆమె ఎదురుగా పీట వాల్చుకు కూర్చోవాలని ఉంది సుబ్రహ్మణ్యానికి. ఆ యింట్లో ఏ క్షణము వృధాగా గడపాలని లేదు. ఇంతకాలంగా ఏంత నష్టపోయాడతను.

పోర్టికోలోకి వచ్చిన తరవాత సుబ్రహ్మణ్యం తండ్రిని అడిగిన మొదటి ప్రశ్న అదే.

"డాడ్! నువ్వు నాకు చాలా అన్యాయం చేశావు. అమ్మని యింతకాలం నాకు దూరం చేశావు"

రామేశంగారు విషాదంగా నవ్వారు. "ఆ అన్యాయం గురించి చెప్పడానికే యింత దూరం తీసుకొచ్చాను. నీకు జీవితంలో కామాక్షి గురించి చెప్పవలసిన అవసరం రాదేమోననుకున్నాను. కాని గత పదిరోజులుగా నీ ప్రవర్తన నన్ను భయపెట్టింది. వణుకు పుట్టించింది. భార్యని దూరం చేసుకొనే దురదృష్టాన్ని నా కొడుక్కి వారసత్వంగా యిస్తానేమోనని భయపడి నిన్నూ యివాళ యిక్కడికి తీసుకొచ్చాను. నిన్నూ, కోడల్నీ తీసుకువస్తానని కామాక్షికి నిన్ననే ఫోన్ చేసి చెప్పాను"

"దానికీ, దీనికీ ఏం సంబంధం డాడీ?"

"ఉంది సుబ్బూ! మీ అమ్మ వ్యక్తిత్వంలో ఎంత గర్వం, పట్టుదలా ఉందో ఈ గంటలో నీకు అర్థమయి ఉంటుందనుకుంటాను. ఆ రోజుల్లో కామాక్షికి అంతకు పదిరెట్లు ఉండేది.

ముప్ఫై ఏళ్ళ కిందట బి.ఏ. చదువుకున్న ఆ అమ్మాయికీ, నాకూ వూరంతటినీ పిలిచి గర్వంగా పెళ్ళి జరిపించారు నాన్న. మొదటి సంవత్సరం జీవితం బాగానే సాగింది. నాకు వయస్సులో విచ్చలవిడితనం ఉండేది. చిన్న నిర్లక్ష్యం ఉండేది. ఆ ఒక్క గుణం నీకు రాలేదని పది రోజులకిందటి వరకు అనుకొనేవాడిని. ఓ డ్రాయింగు టీచరుతో నాకు చిన్న ప్రేమ వ్యవహారం నడిచింది. ఓసారి నా స్కూలు బ్యాగ్‌లో వాడిపోయిన మల్లెపూలదండ కనిపించింది మీ అమ్మకి. నిలదీస్తే ఏదో అబద్ధం చెప్పి తప్పించాను. అలాగే ఏవేవో సందర్భాల్లో మరో నాలుగయిదుసార్లు దొరికిపోయాను. ఆవిడ నీ భార్యంత అమాయకురాలు కాదు. కాగా చాలా పౌరుషం గల మనిషి. మరో నాలుగు నెలలకి నువ్వు పుట్టావు. నీ పురిటికి వెళ్ళిన కామాక్షి తిరిగి రాలేదు—ఆనాటికీ, ఈనాటికీ—ఆ రోజుల్లో అనూహ్యమయిన విషయం—నలుగురూ కథల్లాగ చెప్పుకున్న విషయం—మా యిద్దరి విడాకుల కథ. కోర్టులో విడాకులకి దావా వేశారు వాళ్ళ నాన్నగారు. ఎవరేం చెప్పినా వినిపించుకోలేదు కామాక్షి. నా వ్యవహారం వల్ల తనకి వచ్చిన నష్టం కంటే తనను మోసం చేశారన్న ఆలోచనను తట్టుకోలేక పోయింది. ఆమె అహంకారం దెబ్బతింది. వయస్సులో వేడి తరగని రోజులు. అంతే, మరో సంవత్సరానికి కోర్టు విడాకుల్ని అంగీకరించింది. నేను కోర్టుకు వెళ్ళలేదు. నీ మూడో ఏట నిన్ను నా దగ్గరికి పంపించింది. నీకు బారసాల జరపలేదు. నేనే 'సుబ్రహ్మణ్యం' అని పేరు పెట్టాను. ఇదీ కథ"

నిర్విణ్ణుడయి కూర్చుండిపోయాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"జీవితంలో చేసిన ఒక్క పొరపాటుకి నేను భార్యను నష్టపోయాను. నావల్ల నువ్వు తల్లిని నష్టపోయావు. ఆ తప్పుకి మనిద్దరం చెల్లించిన మూల్యం యిది. మళ్ళీ అలాంటి తప్పువల్లే నువ్వు నష్టపోవడం నేను భరించలేను. అది నీకెలా చెప్పాలో తెలీక, ఆలోచించి ఆలోచించి నిన్నిక్కడికి తీసుకురావాలనే నిర్ణయానికి వచ్చాను.

సుబ్రహ్మణ్యం మాట్లాడలేదు.

"తర్వాత కామాక్షిని అయిదారుసార్లు చూశాను. న్యూస్‌పేపరు తెరిస్తే ఆవిడ ఉద్యోగం వివరాలు తెలుస్తూండేవి. కాని—కాని మళ్ళీ నా జీవితంలోకి ఆహ్వానించలేక

పోయాను" అని ఆగి "సుబ్బూ! నువ్వేం చేసినా మంచికీ, చెడుకీ, నీకు స్నేహితుడూ, హితుడూ అంతా నీ భార్యే. ఆమె విశ్వాసాన్ని పోగొట్టుకుంటే నువ్వెంత నష్టపోతావో చెప్పడానికి నా జీవితం కంటే మంచి ఉదాహరణ మరొకటి లేదు" అన్నారు.

* * * * *

లోపల వంటచేస్తూ కోడల్ని పీటమీద కూర్చోపెట్టి తలదువ్వి – పూలజడ కడుతోంది కామాక్షమ్మ. "ఇవాళ నిన్నూ, అబ్బాయినీ ఎందుకు తీసుకొస్తున్నారో మీ మామగారు అంతా చెప్పారమ్మా. చూడమ్మా. అనవసరమయిన పట్టుదలలకి పోయి భర్తని నిలదీసి నేనేం నష్టపోయానో నాకు తెలుసు. నా గర్వాన్ని, నా వ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకోగలిగాను. కాని భర్తని, బిడ్డని, ఇల్లాలిగా నా అదృష్టాన్ని దూరం చేసుకున్నాను. ఒక్కమాట మరిచిపోకు– మంచికీ, చెడుకీ నీ స్నేహితుడూ, హితుడూ నీ భర్త. ఆ నీడని ఏ ఖరీదయినా చెల్లించి నువ్వు నిలబెట్టుకోవాలి. వయస్సులో నువ్వు చేసిన త్యాగాలు వృద్ధాప్యంలో కలిసొస్తాయి. అప్పుడు కాదు–యిప్పుడు నాకు భర్త, బిడ్డా, కోడలి అవసరం ఉంది. నాకు అధికారం, హోదా, జీపు, యిల్లు ఉన్నాయి. కాని మీరు–మీరంతా లేరు".

ఆ మాటలంటున్నపుడు కామాక్షమ్మ కొంత జీరవోయింది. అంత తీవయిన మనిషి కన్నీరు కారుస్తుంటే పంకజానికి భోరున దుఃఖం తోసుకు వచ్చింది.

"చొక్కా మీద కాఫీ చుక్క కనిపిస్తే కారణం ఏమిటని నిలదీయకమ్మా. అతను చూసేముందు వీలయితే కడిగెయ్ ఆ 'మరక'ని. భర్తని చూడనివ్వకు. నువ్వు గుర్తించలేదన్న తృప్తి, నీ దగ్గర దాచానన్న గర్వం మగాడికి మిగలనీ. ముప్పై ఏళ్ళ జీవితాన్ని నష్టపోవడం కంటే అదేం పెద్ద నష్టం కాదమ్మా"

అత్తగారి వొళ్ళో తలపెట్టుకొని పసిబిడ్డలాగ భోరుమంది పంకజం. కోడల్ని గుండెలకి హత్తుకొని తృప్తిగా ఒక తల్లీ, అత్తగారూ అయింది కామాక్షమ్మ.

* * * * *

జీపు వెనక్కి తిరిగి వస్తుంటే ముగ్గురి మనస్సులూ ఆలోచనల్తో, ఊహించని అనుభవంతో బరువెక్కి ఉన్నాయి.

చివరికి నిట్టూర్చి రామేశంగారు కొడుకుని అడిగారు కోడలికి వినిపించేలాగ. "ఇంతకీ కాకీ చొక్కాలో కాఫీ చుక్క ఎందుకొచ్చిందో చెప్తావురా?" అని.

సుబ్రహ్మణ్యం నవ్వేశాడు. "చెప్తాను డాడీ. అది నా చొక్కా కాదు. రంగనాథానిది. వాడు డ్యూటీ రూంలో తగిలించిన నా చొక్కా పొరపాటున తొడుక్కుని యింటికి పోయాడు. పంకజం కాఫీ మరక చూపించాక ఆ విషయం తెలిసొచ్చింది అన్నాడు.

రామేశంగారు కళ్ళు తుడుచుకొన్నారు ఆ మాటలు వింటూ.